

СЕБ

Таҳлили себ ҳамчун маҳсулоти содиротӣ

Номи илмӣ	Malus domestica
Бузургтарин истеҳсолкунанда	 Хитой
Бузургтарин Содиротчӣ	 Хитой
Бузургтарин воридотчӣ	Германия

Мундариҷа

Маълумоти умумӣ	2
Хусусиятҳои афзоиш ва ҳосилдиҳӣ	2
Мавсими пухтарасии Себ дар ноҳияҳои вилояти Хатлон	2
Мавсими ҷамъоварии ҳосил дар ҷаҳон	2
Навъҳои бештар паҳнгардидаи себ	3
Назари оморӣ	4
Ҳосили умумии себ дар вилояти Хатлон	4
Истеҳсоли себ дар ҷаҳон	4
Содироти себ	5
Воридоти себ	5
Нархи себ дар Тоҷикистон, сомонӣ	6
Раванди тайёр намудани себ барои содирот	7
Ҷамъоварии ҳосил	7
Нигоҳдории себ	8
Банду бастаи маҳсулот	8
Нишонагӯзорӣ ба бастаҳои себ	9
Талаботҳо барои интиқоли мева	9
Воридот ва ба расмиятдарории гӯмурукии себ	9

Навъҳои бештар паҳнгардидаи себ

Вобаста ба вақту мавсими пухтани навъҳои себ тобистонӣ, тирамоҳӣ ва зимистонӣ мешаванд. Навъҳои себи тобистонӣ (Попировка, Себи моҳтобӣ) моҳи июл-август, тирамоҳӣ (Дорчинисеби Рахш, Тирамоҳии Рахш, Антоновка, Корчсеб, Аниси Рахш) моҳи сентябр мепазанд. Себҳои зимистонӣ (Пепинкаи литвагӣ, Ренети Симиренко, Розмарини сафед)-ро моҳи октябр аз дарахт мечинанд ва дар давоми зимистон нигоҳ медоранд.

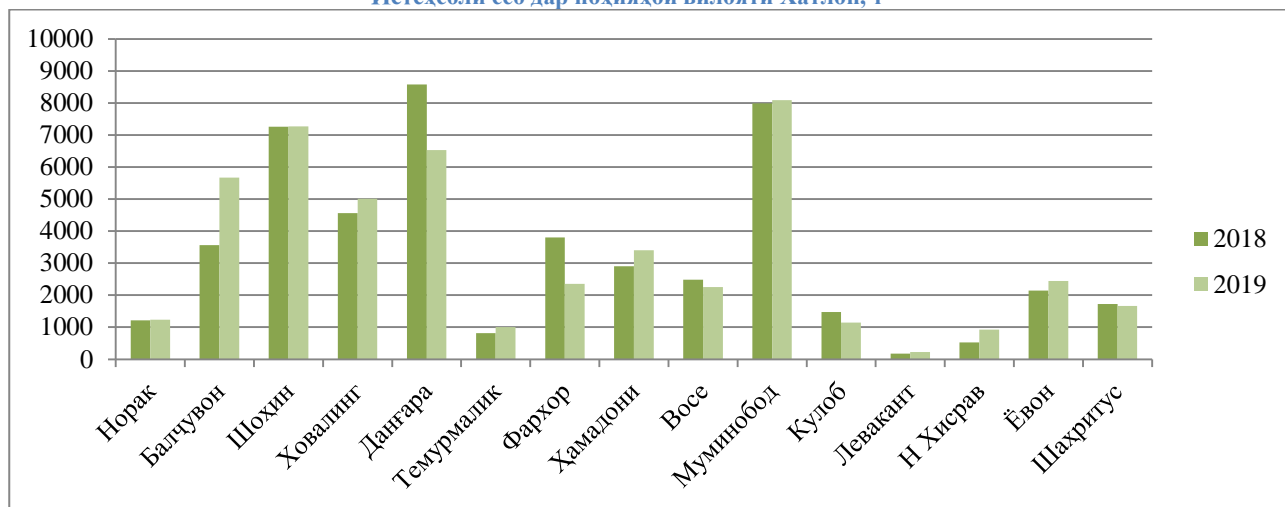
Давраи пухтарасӣ	Навъ		Хусусиятҳои хос
Навъи тирамоҳии дерпаз	Гала		Қисман худгардолудшаванда, вазни меваҳо 115-145 грамм. Аз рӯи тамъ обдор, ширини ба турши моил. Дар тағпайванди баландқад дар 6-7 солагӣ ва дар тағпайванди қадпаست дар 3-4 солаги ба ҳосил медарояд. Аз як дарахт 55 – 80 кг ҳосил медиҳад. Дар намуди тарутоза, хушқардашуда ва корқардашуда – шарбат, компот, чем, мурабо ва ғайра истифода мешавад.
Навъи зимистонӣ	Старкripсон		Меваҳои миёна ё калон 180 – 200 грамм. Сероб ва буйи хуб дорад. Дар тағпайванди қадпаст аз соли сеюм, дар тағпайванди баландқад аз 5 солагӣ ба чамъоварии мева шӯруъ намудан мумкин аст. Аз як дарахти қадпаст дар 7 солаги 15 – 20 кг ҳосил чамъоварӣ менамоянд. Сифати хуби молӣ дошта нағз нигоҳ дошта мешавад. Меваашро охириҳои сентябр чамъоварӣ қардан мумкин аст.
Навъи зимистонӣ	Голден Делишес		Ба сармо тобовар. Меваи дарозрӯяи зард, вазни ҳар як мева 140 – 200 грамм бо буйи хуш. Ҳамасола ҳосил медиҳад. Ба мевабанди дар соли 2 - 3 баъди шинонидан оғоз менамояд. Таъми хеле хуб дорад.
Навъи тирамоҳӣ	Ред Чиф		Моҳи октябр мепазад. Мевааш калон, сурх, обдори мустаҳкам. Дарахташ сусти инкишоф меёбад, тез ба ҳосил медарояд. Ҳосилнокии баланд дорад. Мевааш дар бозор талаботи баланд дорад. Навъи хуби саноатӣ буда, дар қитъаи наздиқавлиги низ парвариш қарданаш имкон дорад. Дар оғози ба ҳосилдароӣ аз як дарахт то 30 кг ва баъдан то 120 – 150 кг ҳосил гирифтани имкон дорад.

Назари омори

Ҳосили умумии себ дар вилояти Хатлон

2018	2019
49206 тонна	49210 тонна

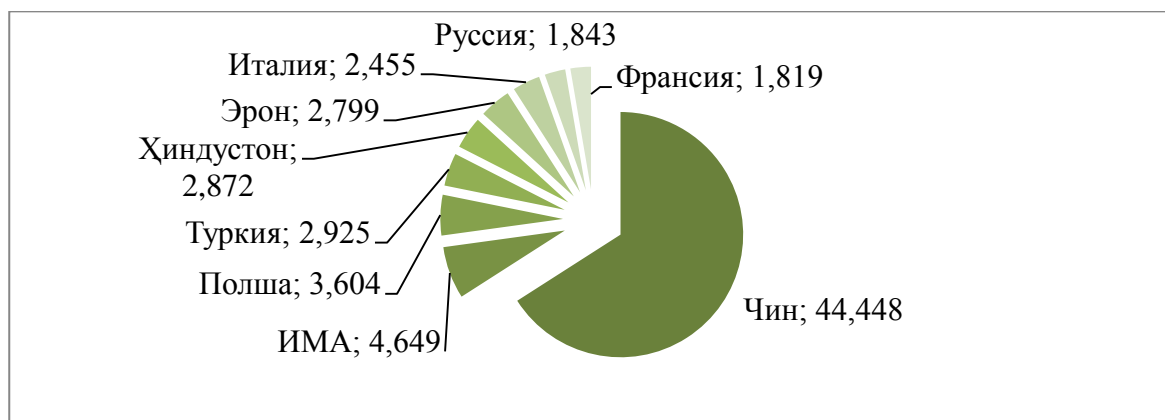
Истехсоли себ дар ноҳияҳои вилояти Хатлон, т

Истехсоли себ дар ҷаҳон

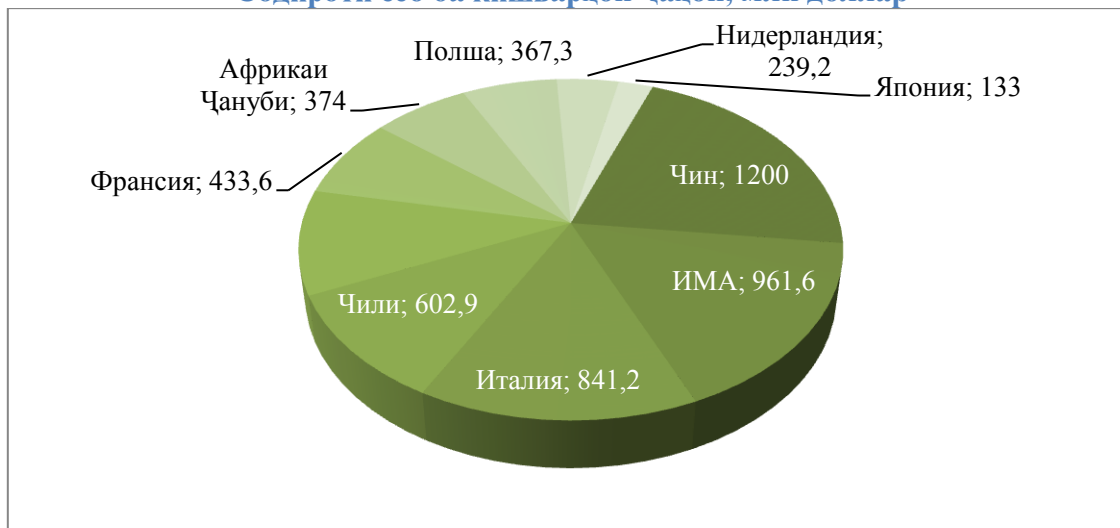
- Ҳамасола дар ҷаҳон зиёда аз 89 565 973 тонн истехсол мегардад
- Бузургтарин истехсолкунандаи себ дар ҷаҳон Хитой бо истехсоли 44 448 575 тонн дар сол мебошад.
- Дувумин истехсолкунандаи себ дар ҷаҳон ИМА бо истехсоли - 4 649 323 тонн/себ дар сол мебошад.
- Хитой ва ИМА дар якҷояги 50% себи ихстехсолшавандаи ҷаҳонро истехсол мекунад.
- Руссия ҳаштумин кишвари истехсолкунандаи себи ҷаҳон бо истехсоли 1 843 544 тонна себ дар сол аст.

Истехсоли себ дар ҷаҳон, ҳазор т

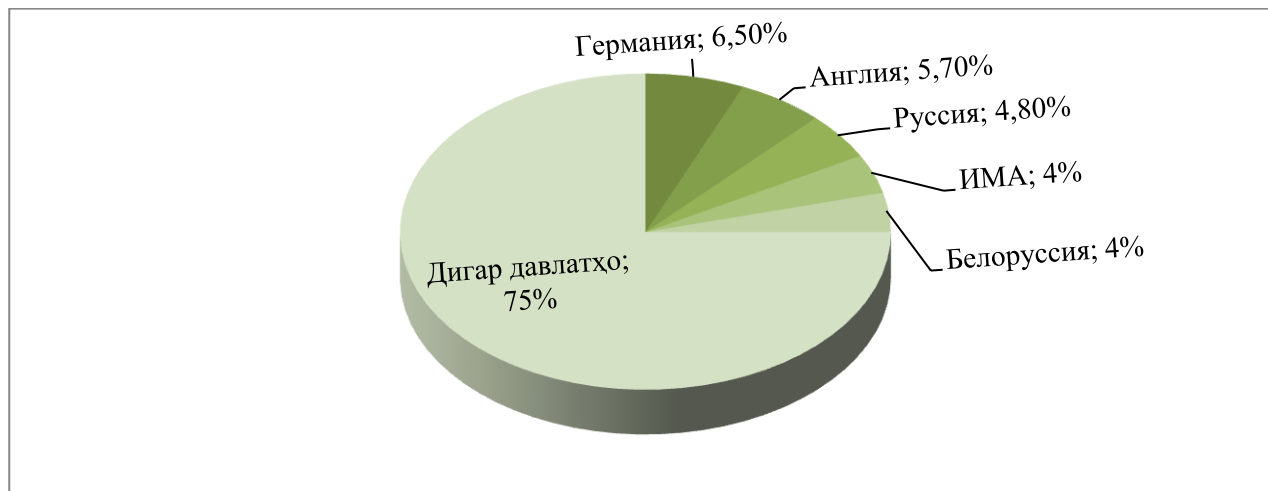
Содироти себ

Содироти себ ба кишварҳои ҷаҳон, млн доллар

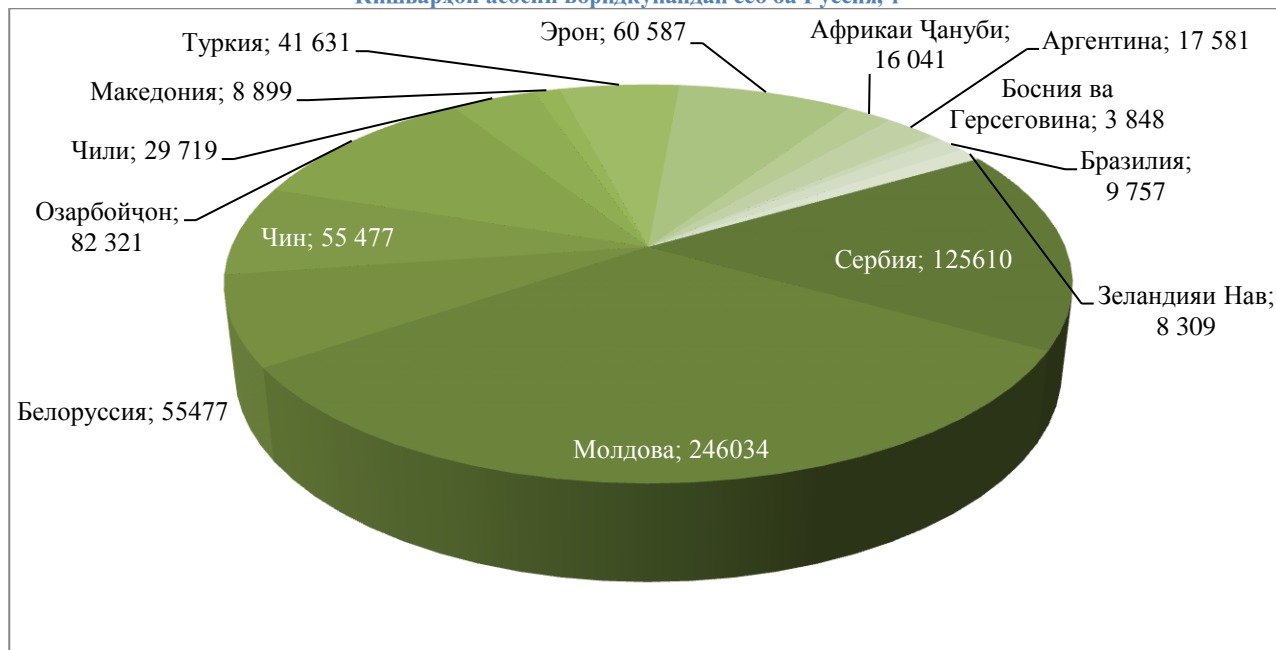
Воридоти себ

Кишварҳои асосии воридкунандаи себ Германия, Англия ва Руссия мебошанд.

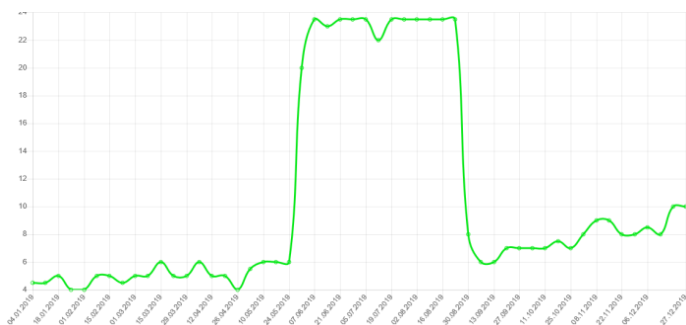

Ба Руссия себ аз кишварҳои зерин ворид мегардад:

Кишварҳои асосии воридкунандаи себ ба Руссия, т

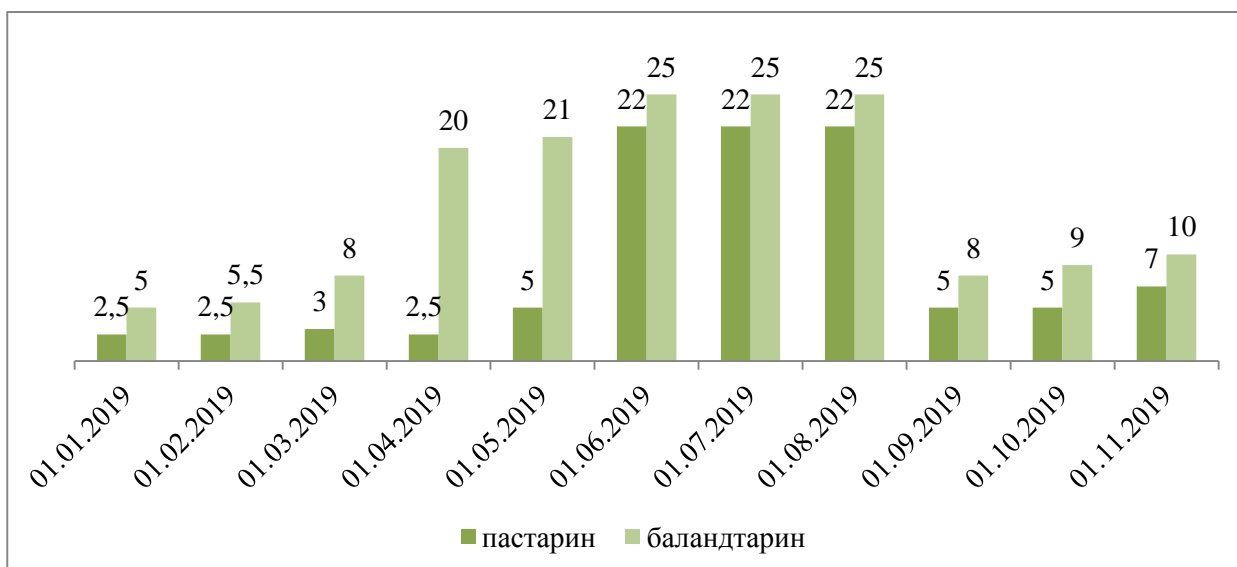

Нархи себ дар Тоҷикистон, сомонӣ

- Омилҳои ба нархи себ таъсиркунанда:
- Мӯҳлати пухтарасӣ
 - Навъи себ
 - Сифати мева (сатҳи ҳамвор) ва андозаи он
 - Нархи содиротии маҳсулот дар ҷаҳон
 - Ҳосилнокӣ дар кишвар.
 - Ҳосилнокии себ дар кишварҳои рақиб – содироткунандагони олу.
 - Сифати борчома, ҷудо кардан ба навъҳо ва андозагирӣ.

Нархи себи навъи Голден Делишис дар бозори Тоҷикистон, сомонӣ

Раванди тайёр намудани себ барои содирот

Чамъоварии ҳосил

Аломатҳои мавҷуданд, ки вақти чамъоварии мева муайян кардан имкон дорад. Ба ин аломатҳо дохил мешаванд: миқдори рӯзҳои аз гулкунӣ то пухта расидан, андозаи мева, ранги асосӣ ва аслии мева, сахтии пӯст, тамъ ва нақҳати мева, ҷамъи ҳарорати самарабахши давраи нашъунамо, суръати нафаскашии мева, таркиби химиявӣ ва тағирёбии он ва ранги тухмҳо.

Ин нишондиҳандаҳо барои ҳар як навъ гуногун мебошанд ва ҳатто дар як навъ вобаста ба омилҳои муҳити атроф (минтақаи парвариш, тадбирҳои агротехникӣ, шароити обу ҳавои мавсим) ба тағироти назаррас дучор меоянд. Аз ин рӯ, ҳар яке аз ин нишондиҳандаҳо дар муайян кардани дараҷаи камолоти мева ҳалқунанда буда наметавонанд, балки танҳо ҳамчун ҷузъи маҷмӯи хусусиятҳои дараҷаи камолоти мева мебошад.

Бояд дар назар дошт, ки дар марҳилаи охири рушд бисёр навъҳои себ вазни худро дар як шабонарӯз 1-2% зиёд мекунанд (навъҳои дер - 0,5%), бинобар ин, барвақт чидан, метавонад ба камчини зиёди ҳосил оварда расонад.

Чамъоварии меваи себ, ки барои фурӯш ва нигоҳдорӣ дар намуди тару тоза пешбинӣ шудааст, аз рӯи навъҳо ва танҳо дастӣ сурат мегирад. Аввалан, меваҳо аз шохаҳои поёнӣ, сипас аз мобайн ва аз боло чида мешаванд. Дар ин шароит меваи камтар ба замин меафтад. Меваҳо бодикқат чида мешаванд, кӯшиш мекунанд, ки онҳо пахш накунанд, зарб нахуранд, харош наёбанд.

Ҳосили себро барои захира кардан дар мӯҳлаташ чидан муҳим аст. Меваҳои аз ҳад зиёд пухта бадтар захира карда мешаванд, меваҳои нопухта маззаи хуб надоранд.

Аломатҳои асосии фарорасии мӯҳлати чамъоварии себҳои навъҳои тобистона ва тирамоҳӣ:

- Дар байни себҳои афтода (ихтиёран) меваҳои дорои андоза, ранг ва маззаи хоси ин навъ пайдо шуданд.
- Думчаи мева аз навда ба осонӣ ҷудо мешавад.
- Тухмҳо дар мева қаҳваранг мебошанд.

Бастабандӣ

Барои чамъоварии меваи себ қуттиҳои ғунҷоишашон 22 - 25 кг ё контейнерҳои ғунҷоишашон 250 - 300 кг истифода мегарданд.

Хусиятҳои борчома барои чамъовари ва нигоҳдории себ

Номгуӣ борчома	Ғунҷоиш, кг	Таъинот
Қуттии №3	23-25	Барои борчома, интиқол ва нигоҳдорӣ
Зарфҳои мева (контейнер)	250-300	Барои чамъоварӣ, нигоҳдорӣ ва интиқол
Палетҳо	15-20 қуттӣ	Барои бастабандӣ кардани қуттиҳо

Нигоҳдорӣ

Қабл аз нигоҳдорӣ, ҳарорати ибтидоии онҳоро ҳангоми чидан ба назар гиред. Агар меваҳо дар нимаи дуввуми рӯз, вақте ки ҳарорати ҳаво ба қадри кофӣ баланд аст, чамъоварӣ карда шуда бошанд, пас меваҳоро пеш аз ба анбор гузоштан сард намудан лозим аст.

Сардкунии меваҳо дар камераи сардхонаи анбори мева дар ҳарорати + 4 ... + 5 °С, тадричан дар давоми 2-3 рӯз гузаронида мешавад. Баъдан ҳарорати нигоҳдори то 0 ... + 4 °С расонида мешавад.

Ҳарорати беҳтарин барои нигоҳдории себ ин ҳарорати аз -1°С то +1°С аст. Вале дар ҳарорати +2...+4°С ҳам натиҷаҳои хуб ба даст овардан мумкин аст. Намнокии муътадил барои нигоҳдории себ намнокии — 85-95%. Намнокии паст боиси пажмурдашавии себҳо мегардад.

Ба таъхир монандани гузоштани меваҳои чидашуда дар сардхона ба миқдори як рӯз дар ҳарорати + 18 ... + 20 °С мӯҳлати нигоҳдории онҳоро 10 - 15 рӯз коҳиш медиҳад.

Роҳҳои зиёде нигоҳдории меваи себ маълуманд:

Дар қуттиҳо. Онҳо бояд ҷӯбӣ бошанд, ки зарфияташ 20 - 25 кг бо фосилаҳои хурд (айнан 5 мм) байни тахтаҳо. Дар чунин қуттиҳо микроклимати худӣ онҳо ташаккул меёбад ва меваҳо худро хеле роҳат ҳис мекунад. Пеш аз истифода қуттиҳоро 2 - 3 соат дар офтоб нигоҳ доред - нури ултрабунафш тамоми микробҳоро нест мекунад. Себҳоро дар қуттиҳо дар ду қабат бо думчаояш ҷойгир кунед, то думи меваи боло дар байни меваҳои поёнӣ бошад.

Дар бастаҳо. Себҳоро дар халтаҳои полиэтиленӣ 1,5 - 2 кг ҷойгир кунед ва барои арақ кардани меваҳо 2 - 3 рӯз кушода монед. Сипас халтаҳоро саҳт фишоред ва кӯшиш кунед, ки агар имконпазир бошад, тамоми хаворо аз халта бароварда, даҳони халтаро бо риштаи нейлонӣ саҳт баста (пӯсида намешавад), халтаҳоро дар тахона дар рафҳо гузоред, то бастаҳо ба ҳам нарасанд.

Дар натиҷаи нафаскашии мева пас аз 20 - 30 рӯз дар халтаҳо як муҳити махсуси газдор ба вуҷуд меояд, ки меvaro аз вайроншавӣ муҳофизат мекунад.

Печондан бо қоғаз

Ҳар як себро бо думчааш бо қоғаз ё рӯймолчаи қоғазӣ печонед ва дар қуттиҳо қатор гузоред.

Ба навъҳо ҷудо намудани себ. Пеш аз ба навъҳо ҷудо кардани себ беҳтар аст, ки меvarодар хучраи хунук 2-3 ҳафта нигоҳ доред, то ки нишонаҳои нуқсонҳои эҳтимолӣ пайдо шаванд.

Сипас:

- барои нигоҳдорӣ танҳо меваҳои солим, бидуни зарари механикӣ, думчадорро интихоб кунед;
- себҳои навъҳои гуногун бояд барои нигоҳдорӣ ҷудо карда шаванд;
- меваҳоро аз рӯи андоза ҷудо кардан беҳтар аст: калон, миёна ва хурд;
- Шустан ё хушконидани себ лозим нест!

Зарфҳо барои нигоҳдорӣ

Зарфҳои нигоҳдории меваи себ метавонанд дилхоҳ андоза, шакл ва тарҳ мустақкамии зарф аст.

Қуттиҳо метавонанд аз чӯб ё картон сохта шаванд, сабадҳо метавонанд бофта ё маводи синтетикӣ бошанд. Зарфҳое, ки дар онҳо себ аллақай нигоҳ дошта шудааст, бояд тоза карда шаванд ва беҳтараш безарар (дезинфексия) карда шаванд.

Нишонагӯзорӣ

Ҳар як партия борчома бо маҳсулот хатман бояд нишогӯзорӣ гардад, ин метавонад кӯмак намояд барои рақамгӯзори маҳсулот, оид ба интиқолдиханда ва қабулқунанда маълумот диҳад ва бояд хатман нишони ЕАС дошта бошад.

Нишонагӯзори себ дар асоси талаботи ТР ТС 022/2011 Регламенти техникий Иттифоқи гумрукий “Маҳсулоти ғизоӣ дар қисмати нишонагӯзори он” ба амал бароварда мешавад (бо тағиротҳо аз 14 сентябри соли 2028).

Нишонагӯзорӣ бояд ба забони русӣ бошад ва дар ҳар як борчомаи барои фурӯши чакана таъин шуда, гӯзошта мешавад. Вай бояд маълумотҳои зеринро дошта бошад:

- Ҳатман нишони ЕАС
- Номгӯи мол
- Вазни ҳолис
- Санаи тайёркардан
- Шароити нигоҳдорӣ
- Мӯҳлати истифода
- Истеҳсолқунанда
- Суроғаи истеҳсолқунанда
- Воридқунанда
- Суроғаи воридқунанда
- Ин тамғаро дар борчомаи маҳсулот дастрасқунандаи маҳсулот мегӯзорад.

Талабот барои интиқоли мева

Мева бо мошинҳои дорои термограф ва дастгоҳҳои яхдон мучаҳҳаз интиқол дода мешавад. Пеш аз бор кардани мол безаракунӣ нақлиёти интиқолдиханда (дезинфексия) гузаронида мешавад.

Ба истеъмолқунанда расонидани маҳсулоти босифат аз ҳолати онҳо дар марҳилаи интиқоли мол вобаста аст.

Талаботи аввалия:

- Якхелагии дараҷаи камолот.
- Набудани чуқурӣ ва тарқишҳо.

- Интикол бо нигоҳдории тозагӣ.
- Набудани зарар аз бактерияҳо ва ҳашароти зараррасон.

Мева дар бастаи махсус интикол дода мешавад. Мақсади он пешгирии кардани зиддиятҳо ва бархӯрдхоест, ки мӯҳлати истифодаро кӯтоҳ мекунанд. Себро дар қуттиҳои картонӣ, қуттиҳо ё поддонҳои картонии гофрӣ интикол медиҳанд.

Барои нигоҳ доштани сифати молӣ ва тамъ, риояи стандартҳо зарур аст. Себ пеш аз интикол ба қуттӣ гузошта мешаванд. Ҳангоми бор кардан баландии қуттиҳо аз 170 см набояд зиёд бошад.

Ҳангоми ҳамлу нақли меваи тезвайроншаванда, бояд ҳамаи қоидаҳои ҳамлу нақли меваи тезвайроншавада риоя гардад:

- Меваҳои аз ҳад зиёд пухта расида, ифлос ва пӯсидаро интикол додан МАНЪ аст
- Нақлиёти интиколдиҳанда бояд дезинфексия карда шуда, безарар гардонида шавад
- Речай ҳароратӣ ва дараҷаи намнокӣ ҲАТМАН риоя гардад
- Ҳангоми интиколи себ вай бояд аз ифлосшавӣ муҳофизат гардад.

Агар қоидаҳои муқарраргардида риоя карда нашаванд, эҳтимолияти зарар дидани мева вучуд дорад. Инчунин, хавфи дар роҳ гирифтани мол пайдо мешавад.

Мева бо истифода аз дастгоҳҳои махсусгардонидашудаи яхдон интикол дода мешавад. Стансияҳои санитарии Хадамоти гумрук аз ҷониби интиколдиҳандагон иҷроӣ ҳама қоидаҳоро назорат мекунанд. Себро бо намудҳои зерини нақлиёт интикол медиҳанд:

- Ҳавоӣ (аз ҳама кам)
- Баҳрӣ
- Автомобилӣ
- Роҳи оҳан
- Мултимодалӣ

Воридот ва барасмиятдарории гумрукии себ

Барасмиятдарории гумрукӣ – марҳилаи муҳим дар ҳатсайри мева аз истеҳсолотҷӣ ба харидор мебошад. Миёнрави касбӣ масъулияти ҳамлу нақли маҳсулоти тезвайроншаванда ва таври фаврӣ аз қайди гумрукӣ гузаронидани онро бар дӯши худ мегирад.

Ҳуччатҳо барои барасмиятдарории гумрукии себ

1. Декларатсияи гумрукии бор (декларатсия дар шакли электронӣ сураат мегирад)
2. Шартнома (созишнома)
3. Декларатсияи гумрукии боркашонии содиротӣ (барои тасдиқи арзиши гумрукии мол)
4. Ҳуччатҳои боркашонӣ (ҳисобнома-фактура), рӯйхати бастабандӣ ва дигар иҷозатномаҳо, вобаста ба рамзи ТН ВЭД)
5. Сертификати пайдоиши мол (СТ-1) бо дархости шахси манфиатдор дар ҳолатҳое, ки зарурати он дар шартномаҳои байналмилалӣ пешбинӣ шудааст.

Хусусиятҳои барасмиятдарории гумрукии себ

Ҳамаи меваҳои мавҷуда ба гуруҳи 08 ТН ВЭД дохил карда мешаванд. Ҳар як меваҳо рамзи инфиродӣ дорад, ки дар ин асос тарифи содирот муайян карда мешавад. Барои ҳар як навъи себ рамзи махсус аст:

Рамз	мӯҳдат	Тарифи гумрукӣ	
		Тариф, евро/кг	НДС, %
0808 10 8001	аз 1 январ то 31 март	0,03	20
0808 10 800 2	аз 1 апрел то 30 июн	0,015	20
0808 10 800 3	аз 1 июл то 31 июл	0,03	20

0808 10 800 5 ва 0808 10 800 6	аз 1 август то 30 ноябр	0,06	20
0808 10 800 7 ва 0808 10 800 8	аз 1 декабр то 31 декабр	0,03	20

Муайян намудани рамзи мева оғози чараёни бақайдгирии гумрукӣ аст. Барасмиятдарории гумрукии себ танҳо дар нуқтаи назорат, ки бо озмоишгоҳи махсус - истгоҳи фитосанитарӣ мучаҳҳаз аст, имконпазир аст.

Себ маҳсулоти тез вайроншаванда мебошад, бинобар ин аз рӯи схемаи соддакардашуда ба қайд гирифта мешавад. Гирифтани сертификати фитосанитарӣ барои содироти себ ҳатмист.

Мархалаҳои барасмиятдарории гумрукии себ

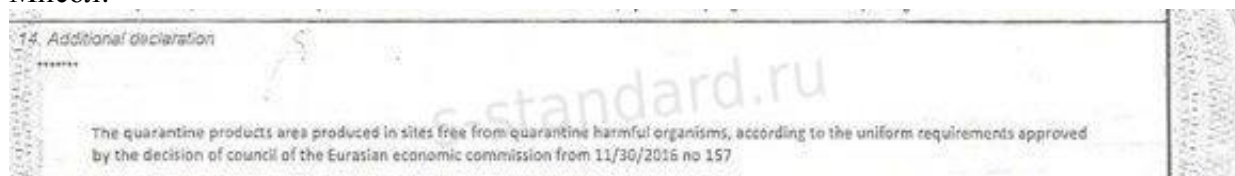
- Гирд овардани ҳуччатҳо
- Мева бор карда мешавад ва аз сарҳад мегузарад
- Мева ба гумрук мерасад
- Назорати фитосанитарӣ
- Назорати гумрукӣ
- Пардохти боци гумрукӣ

Илова ба ҳуччатҳои стандарӣ, содироткунанда бояд ҳуччатҳои зеринро, пешниҳод намояд:

- *Сертификати фитосанитарӣ*
- Барои гирифтани имтиёзҳо дар пардохтҳои гумрукӣ - *сертификати пайдоиши А ё СТ-1* (Ҳангоми воридоти молҳо аз кишварҳои ИДМ имтиёзҳо татбиқ карда мешаванд - воридоти бидуни боц дар асоси сертификати пайдоиши молҳо СТ-1. Дар ин ҳолат танҳо ААИ пардохт карда мешавад)

Ба Шумо лозим аст, ки ба пур кардани *Сертификати фитосанитарӣ* диққати махсус диҳед. Дар банди 14 Шаҳодатномаи фитосанитарӣ бояд ишора ба қарори Шӯрои Комиссияи Иқтисодии Аврупо аз 30 ноябри соли 2016 №157 “Дар бораи тасдиқи талаботи ягонаи карантинӣ - фитосанитарӣ ба маҳсулотҳо ва объектҳо дар сарҳадҳои гумрукӣ ва қаламрави давлатҳои Иттиҳоди Иқтисодии Аврупою Осиё” бошад.

Мисол:

БИДОНЕД! Агар ин ибора дар сутуни 14 сертификати фитосанитарӣ навишта нашуда бошад, он гоҳ “Россельхознадзор” ба шумо ҷарима хоҳад кард, воридоти себро ба шумо иҷозат нахоҳад дод, ба шумо лозим меояд, ки барасмиятдарории гумрукӣ кунед. Мева дар анбори ниғаждории муваққатӣ ҷойгир хоҳад шуд ва шумо харочоти ғайриҷашмдоштро барои ҷойгиронии мева дар анбори ниғаждории муваққатӣ ба дӯш хоҳед гирифт.